

כתיבת עבודה אקדמית/נכתב על ידי פרופ' מלי שחורי – ביטון

תשע"ז

לפני הכתיבה

בחירת הנושא: על פי רוב, בחירת הנושא מוטלת על הסטודנט. כיצד בוחרים נושא? ראשית, בדוק מה מעניין אותך? על זה אף אחד לא יכול לענות יותר טוב ממך. אם לא ברור לך "מה מעניין אותך", גש למאגרי המידע (ספרייה, אינטרנט, ספרים, כתבי עת) - וראה על מה חוקרים כתבו בתחום.

הגדרת הנושא הספציפי: מומלץ להגדיר את הנושא כשאלת מחקר. זה עוזר למקד את העבודה ומונע התפזרות מיותרת. נושא העבודה יכול להיות שם העבודה, אולם אין זה מחייב. יתכן שבמהלך העבודה תמצא לנכון לשנות, להרחיב, לצמצם וכדומה.

איסוף חומר: כל מחקר מצריך איסוף חומר, ממאגרי מידע אקדמיים.

בדרך כלל מתחילים את תהליך איסוף החומר ע"י חיפוש במאגרי מידע של הספרייה או חיפוש באינטרנט. יש לזכור שכל ספר או מאמר אקדמי שתקרא, כולל רשימה ביבליוגרפית משלו. היעזר גם בה.

נקודה חשובה: רשום במדויק את הפרטים הביבליוגרפיים (במלואם) של כל מקור שאתה קורא.

השיקולים בבחירת נושא:

- (1) קיימת תיאוריה או סברה ממנה נגזרות מספר היפותזות (השערות).
- (2) קיימת אוכלוסייה שמוכנה להשתתף במחקר מרצון ומתוך עניין.
- (3) מתוך אוכלוסייה זו יהיו לפחות 50 נבדקים לכל קבוצת עניין-סה"כ 100 נבדקים (לדוגמא, שני המינים, קבוצות גיל שונות, קבוצות מובחנות לפי אפיון מצבי או אישיותי). בד"כ, רצוי להגיע להרבה יותר נבדקים היות וכמה שאלונים ייפסלו מסיבה זו או אחרת. עם זאת כאשר מדובר באוכלוסייה שהנגישות אליה מורכבת יותר – אפשר לצמצם את גודל המדגם (באישור המרצה).
- (4) קיימים כלים תקפים ומהימנים לבדוק את המשתנים בעלי העניין, או ניתן ליצור כלים לצרכים המיוחדים של המחקר ולפחות להוכיח את מהימנותם הפנימית בעזרת המרצה.

כתיבה

כללי

בכל עבודה יש להקפיד על ניסוח בהיר ומדויק תוך שימוש במונחים המדעים המקובלים והימנעות מחזרות מיותרות. נא לדאוג להגהה יסודית של העבודה לפני מסירתה. בהצגת סקירה ספרותית (חומר תיאורטי) אין לכתוב את העבודה בצורה של "הוא אמר", "היא אמרה". יש להציג את החומר באופן אינטגרטיבי. לדוגמה, אם שלושה מחברים אומרים דברים דומים, אין לחזור על הדברים שלוש פעמים, אלא להצביע על ההסכמה, ולציין את שלושת המקורות בסוגריים. לרוב, לא מציגים חומר לפי המחבר, אלא, לפי הרעיונות או הנושאים.

באופן כללי ישנן שתי צורות של כתיבה - כתיבה חופשית וכתיבה לפי ראשי פרקים. אין פה חוקים - הכל תלוי בסגנון העבודה האישי שלך.

שימוש בראשי פרקים: ראשי פרקים עוזרים לשמור על סדר הגיוני של הדברים. לפעמים ראשי הפרקים משתנים בהתאם למידע חדשה או מחשבות חדשות. גם אם בחרת להשתמש בראשי פרקים - אין זה אומר שלא תוכל לשנותם בהתאם למידע חדש שאתה מוצא.

שכתוב

התוצר הראשוני שלך אינו בהכרח התוצר הטוב ביותר. בדרך כלל תוצר זה דורש שכתוב (סיבה אחת למה לא להשאיר את כתיבת העבודה לרגע האחרון לפני תאריך ההגשה). ישנן שני גישות אפשריות לתהליך השכתוב (אפשר בהחלט לשלב אותם).

1. קריאה עצמית: הנח את העבודה בצד למספר ימים. אחר כך שוב קרא את העבודה, תראה מה לא ברור, מה חסר, וכו'.
2. קורא שני: בקש מאדם אחר לקרוא את העבודה ולהעיר את הערותיו. קורא אחר לא שבו בתבניות החשיבה שלך, לא קרא את החומר שאתה קראת, ויכול להגיד לך מה לא ברור. ברור שלא קל לקבל הערות אבל נסה לקבל את זה ברוח טובה ולראות איך הן יכולות לעזור לשיפור העבודה. לא צריך לקבל כל הערה, אולם רצוי לשקול כל הערה לגופה.

מבנה העבודה

לסוג העבודה יש השפעה רבה על המבנה שלה. כאן מוצג מבנה מקובל לעבודת סמינריון מחקרי, המבוסס על כללי הכתיבה הנהוגים במדעי החברה (APA style).

מחקר שדה (מחקר אמפירי)

בנוסף לסקירה ספרותית, מחקר שדה מציג ממצאים ממחקר מקורי. המבנה הסטנדרטי כולל:

(1) תקציר: התקציר הוא קצר, כעמוד המסכם את מטרת המחקר, נבדקים, השערות וממצאים. התקציר מופיע בראשית העבודה. התקציר לא כולל סקירת ספרות. הוא ימוספר באות רומית I או א'

(2) סקירת ספרות: ניתן להתחיל במבוא קצר בו יוצג הנושא הכללי בכמה משפטים

מטרת סקירת הספרות לתת בסיס אמפירי (מחקרים שנעשו בתחום) ותיאורטי להשערות שיוצגו מיד לאחר מכן. לפיכך, הסקירה כוללת תיאוריות ומחקרים עדכניים. אם השערה איננה מובנת, אזי הסקירה לוקה בחסר. אם מוצגים דברים שאין להם קשר ישיר להשערות, אזי הסקירה גדושה בחומר לא רלוונטי. הבאת מקורות הכרחיים למקם את הנושא ואת הפיתוח התיאורטי. יש להשתמש בלפחות 20 מקורות, מתוכם 10 מקורות באנגלית.

לאחר סקירת הספרות יש לכתוב בפסקה קצרה סיכום/רציונל של המחקר המוביל להשערות המחקר.

ההשערות צריכות להיגזר באופן לוגי מסקירת הספרות. הן צריכות להיות מנוסחות בסגנון אחיד, ז"א, "יימצא קשר בין" או "יימצא הבדל בין" או כל ניסוח המביא לפחות שני משתנים באותו משפט. אסור לערבב נוסחים בהשערות.

(3) השיטה מורכבת משלושה חלקים: אוכלוסייה, כלים, הליך המחקר.

אוכלוסייה: תאור האוכלוסייה הנבדקת, טווח גילאים, מין, מוצא, מקום מגורים, ומספר הנבדקים במדגם שייכלל במחקר. בנוסף, יינתנו פרטים נוספים רלוונטיים למחקר.

*יש לקבל מהנבדקים מספר נתונים דמוגרפיים כגון מין, גיל, שנות השכלה פורמאלית, מעמדם החברתי-הכלכלי, אם נולדו בארץ, אם נולדו הוריהם בארץ ואם לא, איפה נולדו, השכלת שני

ההורים . יתכן שאופי ההשערות יחייב קבלת מידע נוסף, לפיכך, בשאלון פרטים דמוגרפיים יש להתייחס לנתונים הללו.

*גודל המדגם מותנה בנגישות לאוכלוסיה ובסוג האוכלוסייה. ככלל, בכל קבוצה יהיו 40 נבדקים.

כלים: תאור מדויק ביותר של הכלים, לרבות הכלי עצמו (שיופיע בנספחים).

יש לציין את המקור לכלי- מחבר הכלי יופיע גם ברשימת המקורות. יש לציין מהימנות הכלי של מחבר הכלי ושל עורך המחקר.

יש לצרף את כל הכלים והוראות להעברה, הקידוד, והדרך בה מחשבים כל משתנה או בטקסט או בנספח.

הליך: תאור התהליך של איסוף הנתונים, תאריכי הרצת המחקר, מקום, סטיות ואי סדרים שהתרחשו, כמו תגובות של הנבדקים, קשיים וכדומה.

(4) פרק ממצאים: בפרק זה מתארים בקיצור נמרץ את הניתוחים הסטטיסטיים ששימשו לבחינת ההשערות. פרק התוצאות אמור לספק את ממצאי המחקר, ללא פרשנות. על מנת להציג את הנתונים ניתן להשתמש גם בטבלאות (לוחות). לוח כדאי כאשר הוא מסכם מספר רב של נתונים, רלוונטיים ופחות רלוונטיים, שלא ניתן לסכם באופן שוטף בטקסט. לאחר כל הצגת ממצאים וניתוחים, יש מקום להביא את המסקנה- באים השערה מסוימת אושה/לא אושה.

*במקרים בהם מוצג לוח, יש לתת כותרת לכל לוח, ולהסביר את משמעות התוצאות של הלוח, מתחתיו. אין לחזור שוב על המספרים המופיעים בלוח שנית, אולם יש לכתוב מה המשמעות.

בפרק התוצאות יופיעו הניתוחים והמסקנות המתקשרות להשערות. ייתכן ונעשו גם ניתוחים נוספים שאינם קשורים ישירות להשערות, גם אותם יש להביא ולסכם בסוף פרק התוצאות או בפרק מיוחד על תוצאות משניות שיופיע אחרי הצגת הממצאים העיקריים. יש להסביר למה נעשו ניתוחים נוספים.

(5) הדיון: אינו בא לסכם את התוצאות או כל חלק אחר בעבודה עד כה. הדיון בא להתדיין על מה שהתקבל ביחס למחקרים שקדמו למחקר זה (עבר), להתייחס לכך שהתקבלו כמה השערות כצפוי ולא התקבלו אחרות, ואולי התקבלו תוצאות הסותרות תוצאות אחרות שהתקבלו בו-זמנית בעבודה (הווה). יש להסביר סתירות בין ממצאים להשערות, בהתבסס על הספרות. הדיון מסתיים עם המלצות למחקרי המשך בעתיד, והצגת מגבלות המחקר.

(6) רשימת מקורות (ביבליוגרפיה): אסור שיופיע מקור שלא בדקתם אישית אלא אם צוין במקור שכן בדקתם, שהמקור איננו בהישג יד (מתוך...).

יש להדפיס את המקורות לפי השיטה של APA במדריך המעודכן. הוא הדין גם לגבי הבאת מקורות בגוף העבודה. יש להקפיד על חפיפה בין המקורות הרשומים בגוף העבודה ובין רשימת המקורות. חובה לצטט לפחות 20 מקורות, מתוכם 10 מקורות באנגלית, עדכניים. **כמו כן יש לשים לב לכך שעבודות מ.א. ועבודות דוקטורט אינם נכללים ב 20 המקורות הנדרשים (אפשר בנוסף).**

(7) נספחים: כל הכלים מופיעים בנספחים. כמו כן, יתכן שכמה ניתוחים סטטיסטיים וטבלאות של ממצאים משניים יופיעו בנספח.

הערות שוליים

בניגוד לתחומים אחרים, במדעי החברה משתמשים מעט מאד בהערות שוליים. הערות אלה נועדות להעיר משהו נוסף על מה שנכתב בגוף העבודה. יש להשתמש בהן רק במקרים נדירים כאשר רוצים לציין פרט שלא נכנס לתוך זרם הכתיבה.

אזכור מקורות בגוף העבודה

חובה לציין מראי-מקום לא רק במקרים בהם אתה מצטט מתוך מקור מסוים, אלא, גם במקרים בהם הניסוח הוא שלך, אולם הוא מסתמך על רעיון או מידע שנלקח מתוך עבודה של מישהו אחר. יש להכניס מראי-מקום בגוף העבודה (בסוגריים), לא בהערות שוליים. במראה-מקום יצוין רק שם משפחה של המחבר (או מחברים), ושנת ההוצאה. במקרה של ציטוט, יש להוסיף גם מס' העמוד הרלוונטי.

דוגמאות

אזכור של מקור

אחיזה בעמדות שליליות משפיעה על הרצון בלהיות בקרבה חברתית עם קבוצות מסוימות (בוגרדוס, 1985).

ציטוט: במקרים בהם מובא ציטוט יש לשים אותו בין מרכאות כפולות:

דוגמא: הגדרה אחת של קבוצה פסיכולוגית היא "...מספר כלשהו של אנשים, אשר (א) פועלים הדדי זה עם זה, (ב) ערים מבחינה פסיכולוגית זה לקיומו של זה, (ג) תופסים את עצמם כקבוצה" (אטקינסון, 2003, עמ' 85).

מקור באנגלית:

כאשר רוצים לציין מקור על פי שם המחבר באנגלית יש לכתוב את השם בעברית ובסוגריים אנגלית ושנה לדוגמה:

לפי מאירסון (Meirson, 1976) המציאות היא דבר מוגדרת ע"י התרבות.

שימו לב שהנקודה באה בסוף כל המשפט, כולל אחרי מראי-המקום.

ציון מקורות משניים: יש להמעיט ככל האפשר בשימוש במקורות משניים. הכוונה במקור משנה היא למקור שלא קראת אולם ראית שהוזכר במקור שבפנייך. רק במקרים בהם מדובר במקור ישן שהיה קושי להשיגו- אפשר לציין בתוך.... במקרה זה יש לציין את האזכור באופן הבא:

לפי מאירסון (Meirson, 1976 בתוך בן דוד, 1993) המציאות היא דבר מוגדרת ע"י התרבות.

רשימת מקורות

כל המקורות שהופיעו במראי-מקום בתוך העבודה חייבים להופיע ברשימת המקורות - **ורק** הם. אין להכניס מקורות שלא מופיעים בגוף העבודה.

סדר הרשימה הוא לפי סדר א-ב של שמות משפחה של המחברים ללא הבחנה בין סוגי המקורות.

*במידה וסדר שמות המחברים במקור אינו על פי סדר הא-ב, יש לרשום את סדר השמות כפי שהוא מופיע במקור.

יש להפריד בין רשימת מקורות באנגלית ובעברית. את רשימת המקורות באנגלית יש לכתוב משמאל לימין ועם שימוש נכון של אותיות גדולות וקטנות (ראה דוגמאות למטה).

הערות נוספות:

- אין למספר את הפריטים ברשימת המקורות.

דוגמאות לרישום סוגים שונים של מקורות- ראה: **כללים לציין מקורות בגוף העבודה המדעית**

כמה הערות כלליות

אורך סביר של כל העבודה הוא עד 20 עמודים (כולל כל חלקי העבודה, לא כולל נספחים).

גודל הדפוס, גופנים ורווחים: גודל גופן 12. רצוי להשתמש בגופן פשוט כמו Arial, David או

Miriam. רווח כפול בין השורות.

הדגשה : שמרו על כתב מודגש למקרה שאתה רוצה להדגיש משהו. אין לכתוב את כל העבודה בכתב מודגש.

משפטים ופסקאות : אין לכתוב כל משפט כפסקה נפרדת (זאת אומרת, אין להכניס enter אחרי כל משפט). יש לצרף משפטים רלוונטיים לתוך פסקה. פסקה היא רעיון - לא משפט.

כותרות : שימוש נכון בכותרות עוזר לקורא למצוא את דרכו ולהבין את הקשר בין הדברים. וודא שהכותרת משקפת את התוכן שבא אחריה.

הוראות לניתוח תוצאות

(1) יש להיפגש עם המרצה עוד לפני שמקדדים את הנתונים במחשב בשיטת SPSS, על מנת לקבוע ביחד שמות ומספרים לפריטים ולמשתני המחקר. בפגישה יקבעו הניתוחים הסטטיסטיים המתבקשים.

(2) כאשר מקדדים את הנתונים במחשב, משתמשים רק במספרים ובמילים באנגלית. כאמור, הכנסת הנתונים תעשה רק דרך SPSS (EXCEL או כל תוכנית אחרת איננה קבילה)

מכניסים בטור הראשון את המספר הסידורי של המשתנה. א"כ מכניסים את הנתונים כפי שהם מופיעים בשאלונים. במידה וחסר נתון, משאירים את התא ריק. לאחר שהוכנסו כל הנתונים - חוזרים ובודקים שאין טעויות. במידה ויש צורך בהיפוך סקאלות (אם יש צורך להפוך ערכי פריט או פריטים ב RECODE), עושים זאת בשלב זה.

בודקים ממוצעים וסטיות תקן של כל פריט או משתנה.

בודקים חישוב מתאמי אלפא למשתנים המורכבים ממספר פריטים (בחינת עקיבות פנימית של השאלונים). בהתייעצות עם המרצה משמיטים פריטים שאינם תורמים.

מסכמים ממצאים שהתקבלו לצורכי תאור האוכלוסייה (סטטיסטיקה תיאורית).

ממשיכים עם הניתוחים המתבקשים כפי שסוכם.

יש להציג, תמיד, ממוצעים וסטיות תקן של כל משתני המחקר.

יש לתאר, תמיד, את הכלים ומשמעות כיוון המספרים : ציון גבוה מצביע על רמה גבוהה של

אם מתייעצים עם מישהו בניתוח התוצאות ועקב כך מציעים ניתוחים אחרים או דרכי עבודה אחרות (ללא הסכמת המרצה), העבודה לא תתקבל.

בעת מסירת העבודה- יש להגיש דיסק עם כל הנתונים הגולמיים והניתוחים שנעשו ולמסור את השאלונים הגולמיים- אותם מילאו הנבדקים. העבודה תוגש רק באמצעות מייל לכתובת: של המרצה (בדיקת העבודה נעשית על קובץ זה והערות + ציון ישלחו לסטודנט במייל). יש לצרף לפחות שלושה מאמרים באנגלית-העדכניים ביותר בהם השתמשתם- בעת הגשת העבודה (במייל).

יש לשמור על דיסק נוסף של הנתונים ועל כל השאלונים הגולמיים לפחות חודשיים לאחר מסירת העבודה.

***הערה כללית:** יש להחתים כל נבדק על טופס הסכמה להשתתפות במחקר. יש לחתום על טופס מקוריות עבודה.